

Ոչ Պաշտոնական Թարգմանություն

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒՊՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀԱՐԳԵԼԻ ՌԵՋԵՓ ԹԱՅԻՓ ԷՐԴՈՂԱՆԻ 1915 թ. ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՒՂԵՐՁԸ

Մեր հայ քաղաքացիների ու աշխարհում գտնվող ամբողջ հայերի համար մի հատուկ նշանակություն կրող 24 Ապրիլը, մի պատմական խնդրի վերաբերյալ մտքերը ազատորեն բաժանման համար մի արժեքավոր առիթ ներկայացնում է:

Օսմանյան կայսրության վերջին տարիները, ինչ որ կրոնական ու ցեղային արմատ կկրեն, թրքական, քրդական, արաբական, հայկական և այլ միլիոնավոր Օսմանյան քաղաքացիների համար ցավերով լի, մի դժվար ժամկետ լինելուն անհերքելի է:

Մի արդարացի մարդկային ու խղճմտորեն կեցվածքը, կրոնական ու ցեղային արմատ չդիտելով այս շրջանում տեղի ունեցած բոլոր ցավերը հասկանալուն հարկավոր կանի:

Բնականաբար ոչ մի ցավերը հիերարխիա կառուցումը ոչ էլ ցավերը իրար հետ համեմատումն ու մրցությունը ցավի ենթակայի համար մի իմաստ չի արտահայտի:

Ինչպես մեր նախնիները ասացին՝ «կրակը կվառի իր ընկած տեղը:»

Ինչպես բոլոր Օսմանյան Կայսրության քաղաքացիների այնպես էլ հայերի այն շրջանում տուժած ցավերի հիշողությունը այսօր էլ հիշելու կացությունը հասկանալուն ու բաժանելուն մի մարդկային պարտքն է:

Թուրքիայում 1915 թ. իրադարձությունների վերաբերյալ տարբեր տեսակետն ու մտքերի ազատորեն արտահայտումը՝ մի բազմակարծության տեսանկյան, ժողովրդավարական մշակույթի ու արդիության կարիքն է:

Թուրքիայում գտնվող այս ազատ միջավայրը, մեղադրող, վիրավորող, նույնիսկ երբեմն գրգռող ելույթ ու անհիմն պնդումները հնչեցնելու համար որպես մի առիթ համարողներ կարող են լինել:

Սակայն, եթե պատմական խնդիրները իրավական համեմատությամբ ավելի լավ հասկանալուն, վիրավորանքները կրկին բարեկամության դարձնելուն հնարավոր է լինելու, տարբեր ելույթները համակրական հասկացողությամբ ու հանդուրժողականությամբ հանդիպելուն ու բոլոր կողմերից մի նույն հասկացողություն ակնկալումը բնական է:

Թուրքիայի Հանրապետությունը համաշխարհային իրավաբանական արժեքների համեմատ ամեն մտքին հասունությամբ մոտենալուն շարունակելու է:

Բայց 1915 թ. իրադարձությունների որպես Թուրքիայի դեմ հակասության մի առիթ շահագործելուն ու քաղաքական մի բախում խնդիր դարձնելուն էլ ընդունելի չէ:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ տեղի ունեցած իրադարձությունները, մեզ բոլորի միասնական ցավն է: Այս տխուր պատմության արդար հիշողության հեռանկարից նայելուն՝ մի մարդկային ու գիտական պատասխանատվությունն է:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմը որի ընթացքում ամեն կրոն ու ազգությունից միլիոնավոր մարդկանց իրենց կյանքները կորցրել են, պարտադիր տեղահանման նման, ոչ մարդկային արդյունքներ պատճառող իրադարձությունների տեղի ունեցած լինելուն, թուրքերի և հայերի միջև համակրանք հաստատելուն ու փոխադարձ մարդկային կեցվածք ու վերաբերմունք ներկայացնելուն արգելք չպետք է լինի:

Այսօրվա աշխարհում պատմությունից թշնամություն պատճառելուն և նոր կոիվներ արտադրելուն անընդունելի է, ինչպես նաև մեր միասնական ապագայի կառուցելու տեսակետից էլ ոչ մի կերպով օգտակար չէ:

Ժամանակի հոգին, հակառակ անհամաձայնություններին խոսելու կարողությունը, դիմաց գտնվողին լսելով հասկանալուն փորձելուն, հաշտեցման ուղիներ որոնումները գնահատելուն, ատելությունը խայտառակելով հարգանք ու հանդուրժողականությունը բարձրացնելուն հարկադրում է:

Այս հասկացողությամբ, մենք որպես Թուրքիայի Հանրապետություն, 1915 թ. իրադարձությունների մի գիտական առումով հետազոտելու համար մի միասնական պատմաբանների հանձնաժողով ստեղծելու կոչ արեցինք: Այս կոչը դեր պահպանում է իր վավերականությունը: Թուրքական, հայկական ու միջազգային պատմաբանների հետազոտությունը 1915 թ. իրադարձությունների լուսաբանման ու պատմությունը ճիշտ հասկանալու համար մի կարևոր դեր խաղալու է:

Այս շրջանակներում մեր արխիվները ամբողջ հետազոտողների օգտագործման բացեցինք: Այսօր մեր արխիվներում գտնվող հարյուր հազարավոր փաստաթղթերը, ամբողջ հետազոտողների օգտագործման համար ներկայացվում են:

Թուրքիան, որպես իր ապագան վստահությամբ տեսնող մի երկիր, պատմությունն էլ ուղիղ հասկացվելու նպատակով գիտական ու համապարփակ աշխատանքները միշտ աջակցել է: Ցեղային ու կրոնական արմատը ինչ որ լինի, հարյուրավոր տարիներ միասին ապրած, արվեստից դիվանագիտության, պետության կառավարումից առևտրին ամեն դաշտում միասնական արժեքներ արտադրող Անատոլիան մարդիկը, այսօր էլ ունենում են մի նոր ապագա կառուցելու հնարավորությունն ու կարողությունները:

Հինավուրց ու աննման մի աշխարհագրության նման ավանդույթ ու սովորույթներ ունեցող ժողովուրդների, անցյալների մասին հասունությամբ խոսելու հնարավորությունը, կորուստների իրենց պատշաճող եղանակներով ու միասին հիշելու վերաբերյալ վստահությամբ ու հավատքով, 20-րդ դարի սկզբում առկա պայմաններում կյանքները կորցրած հայերը հանգստության մեջ պառկելուն ենք կամենում ու նրանց թոռներին ցավակցություն ենք հայտնում:

Նույն շրջանում կյանքները նման պայմաններում կորցրած, ցեղային ու կրոնական ծագումը ինչ որ լինի, բոլոր Օսմանյան քաղաքացիներն էլ գթությամբ ու հարգանքով հիշում ենք: